

ДВИЈЕ–ТРИ РИЈЕЧИ О ЗАШТИТНИМ ЗНАКОВИМА НА НАШИМ СТАРИМ КЊИГАМА

Штампари су имали своје знакове (Druckerzeichen).¹ У касном средњем вијеку ти су се знакови често употребљавали као ознаке кућа и као биљези читавога иметка. То су били најједноставнији облици. Прекинула би се усправна линија. Пијук, крст, угао, звијезда, били су празнакви. Касније су им се придружили на самоме грбу рогови, кривуље, кругови. Мистичне и религиозне жеље изазвале су ознаку за име, поријекло, занимање. У колибама каменорезаца најдуже су се чувале најстарије једноставне форме и водени знакови на хартији или папирусу (Wasserzeichen). Треба се овдје присјетити знакова порцелана, грбова родова, разних сталежа, слободних зидара и разних спортова. Најстарији отисци тих знакова сачувани су у латиничкој Библији из 1462. године. Настали су с временом знакови штампара, издавача и књижара. Стари штампари били су и штампари, и издавачи и књижари. У дјелима које је штампао у Бечу Јохан фон Винтербург (Winterburg) појављују се често иницијали: J.H. који означају књигу која је штампана за Johanna Herzoga.

И наши су штампари, који су објављивали своја дјела у Црној Гори и у Венецији, имали своје биљеге.

У зборнику *Штампарска и књижевна дјелатност Божидара Вуковића Подгоричанина* објавили смо 1983. године концепт повеље о додјеливању племства Божидару Вуковићу (Adelsbrief, Adelsdiplom) који се чува у Управном архиву (Allgemeines Verwaltungsarchiv) у Бечу. Грб се Вуковићев, ауторитетом римског цара Карла Петог, у ствари потврђује, признаје и побољшава, па, ако је то потребно рећи, и изнова додјељује и поклања (non modo confirmanda et approbanda, verum etiam nostra additione melioranda.)”

Нови Вуковићев грб описан је на сљедећи начин: штит је по ширини подијељен у два дијела; на његовом доњем дијелу сачуван је ранији Вуковићев грб. Уз бијелу површину, или уз поље сребрне боје, пење се црвени лав између двије траке, исто црвене боје, које су повучене из горњег десног

¹ Ernst Weil, *Die deutschen Druckerzeichen des XV. Jahrhunderts*, München, MCMXXIV, стр. 15–27 и проф. М. L. – С. Silvestre, *Marques typographiques*, Paris, 1853, стр. V–VIII.

према доњем лијевом дијелу штита. Унаоколо је трака сличне црвене боје, која то исто поље заокружује. На горњем дијелу цијелога штита налази се пола црног орла, раширених крила, отвореног кљуна и црвеног испруженог језика, и тај је лик у средини нацртан.

„Из Венеције потиче једна икона са Христовим ликом, која се сада налази у народном музеју у Београду. На полећини иконе је 'јеромонах Пакомије од остров Ди(о)клитскога језера' записао, у марту 1500. године, да је Божидар Вуковић из Дукљанске земље откупио ову икону у манастиру св. Фрање, пошто је видио да се турским пљачкањем умањio број светих икона. Поред текста је насликан и Божидарев грб..."²

Грб Божидара Вуковића Подгоричанина

² Аника Сковран, *Војвода Божидар Вуковић – Dionisio della Vecchia...*, Зограф, Београд, 1977, књ. 7, стр. 80.

Требало би нешто рећи и о ријечи **гѣ** (господин), која се налази у грбу Божидача Вуковића испред самог његовог имена. Та ријеч одговара средњевисокоњемачкој ријечи *her*. Њу су, у средњем вијеку, а и касније, стављали испред свог имена аустријски и њемачки племићи. Срећом је, на примјер, испред имена познатог њемачког пјесника Валтера фон дер Фогелвајдеа (von der Vogelweide): „her” Walter. Божидар Вуковић је добио назив **гѣ** (господин) заједно с племићком титулом и грбом.

Потребно би било објаснити и ријеч **ѡѡѡ**, која се налази на икони с Христовим ликом. О тој ријечи каже Ђуро Даничић; „... знак који имају државне општине, племена, које год чељаде, те га међу у печате, на оружје, на заставе, на куће, на лађе итд., као грб, signum, insigne symbolum...”³

Жељели бисмо овдје истаћи да се грб Божидача Вуковића састоји од два дијела. Горњи дио грба приказује орла раширених крила, који лети, на свитку папируса, или хартије, што симболизује штампарску дјелатност као средство културног и политичког значаја. Поред штита, који је приказан у доњем дијелу грба као војничког симбола додаје се штампарска дјелатност као још убојитије оружје – политичко средство. У доњем дијелу грба налази се још лав у успону. Испред њега је **гѣ** (господин), поврх њега **Бож.**, а испод њега **ѡѡѡ/о/да**. Орнамент „лав у успону” Божидар Вуковић је, по свој прилици, позајмио из Њемачке библије (*Deutsche Bibel*) коју је издао у Аугсбургу 1477. године Günther Zainer.⁴

Günter Zainer

AUGSBURG

1468–1477

Aus: Deutsche Bibel, 1477; Hain* 3134.

³ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1880–1882, I, s. v. биле g.

⁴ Ernst Weil, *Die deutschen Druckerzeichen des XV. Jahrhunderts*, München, 1924, стр. 31.

Властелин из Котора Јеролим Загуровић штампао је и Псалтир који је довршен 1570. године. У Псалтиру се налазе Загуровићев грб и његов „БЕЛЕГЪ.” У средини грба је лик црнца. У његовом оквиру су четири лика. Ту су и двије гранчице и лоровове гране за вијенац. Испод грба штампан је сљедећи текст: „Съврши сн Псалтирь гѣодннъ керолнмъ загуровнкъ и положи свои белегъ.”

Владѣтииъ Которанскій
 С Крѣпленіа матеко оупока дшенише • 3
 Лавоури насъ оупока нѣмнѣ нмадеждамнъ
 Дѣлмѣрвн теамн кн дхъ стѣ тронце стѣ
 Савѣтѣтъ ♦ достннѣн ѣ ѡпоу ♦

Съврши сн Псалтирь гѣодннъ керолнмъ
 ♦ загуровнкъ и положи свои белегъ ♦

Слѣдѣ

Jevto M. Milovic

A FEW WORDS ABOUT TRADE MARKS IN OUR OLD BOOKS

Summary

In the paper are treated trade marks (markers) from old printed books. Separately are described trade marks of printers of Cyrillic letters from XVI century, Bozidar Vukovic Podgoricanin and Yerolim Zagurovic Kotoranin.